

Sprog i Norden

Titel: Det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole –
Illusjon eller realitet?

Forfatter: Mette Kristin Østlie

Kilde: Sprog i Norden, 2011, s. 59-74

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

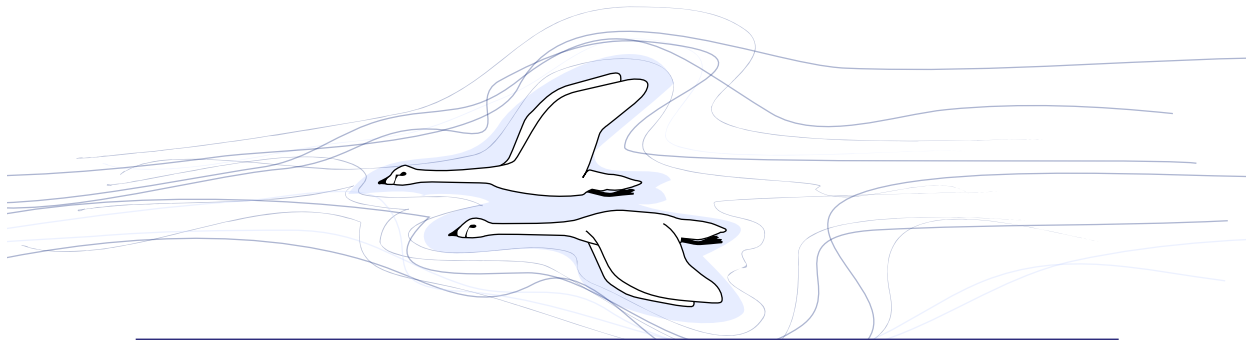
Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole – Illusjon eller realitet?

Mette Kristin Østlie

Avhandlingen denne artikkelen er basert på, viser at det nordiske perspektivet er styrket i den nye læreplanen i norsk, at det nordiske er vektlagt i større grad i lærebøkene, og at langt flere lærere benytter Internett i grannespråksundervisningen etter Kunnskapsløftet og den nye læreplanen i norsk. Videre viser undersøkelsen at over halvparten av lærerne i videregående skole benytter 3–6 timer til grannespråksundervisning i løpet av skoleåret, at 45 % av dem opplever undervisningen som problematisk, og at det først og fremst er mangel på tid som skaper problemer. Avslutningsvis konkluderer jeg med at det kan se ut som om det er en illusjon at det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole. Grunnlaget for styrking er lagt, men aktiviteten er fremdeles for lav til at vi kan si at det nordiske er styrket.

Det nordiske språkfelleskapets utfordringer

Den kanskje største utfordringen det nordiske språkfelleskapet står overfor, er at mange nordboere i dag har problemer med å forstå skandinaviske grannespråk, og at de yngre blant dem har en tendens til å benytte engelsk som lingua franca i internordiske samhandlingssituasjoner (Wiggen 1998, s. 123). For mange er også engelsk språket med høyest prestisje.

Undersøkelsen knyttet til det samnordiske prosjektet *Håller språket ihop Norden?* (Delsing og Lundin Åkesson 2005), der ca. 1850 ungdommer mellom 16 og 25 år fra videregående skole i alle nordiske land deltok, viser at det er store forskjeller i grannespråksforståelsen til nordmenn, svensker, dansker, færøyinge, finner, grønlandere og islendinger. Nordmenn har klart bedre grannespråksforståelse enn svensker og dansker, danskene har noe bedre grannespråksforståelse enn svensker, færøyingene er klart best i forståelse av dansk og

norsk, finnene har totalt sett dårligst skandinavisk språkforståelse, grønlendingene er gode i dansk, men har åpenbare problemer med svensk og norsk, og islendingene er dårligere i dansk enn færøyingene og grønlendingene, men like gode som grønlendingene i svensk og norsk. Sammenlignet med tidligere forskning viser undersøkelsen at språkforståelsen har blitt svakere i Danmark og Sverige, men muligens ikke i Norge. Undersøkelsen viser også at unge nordboere har bedre grannespråksforståelse i skrift enn i tale. En annen utfordring for det nordiske språkfellesskapet er derfor at de unge i større grad trenger å tilegne seg reseptiv kompetanse i form av lytteforståelse.

En viktig forutsetning for å beskytte den nordiske identiteten er at de skandinaviske språkene er lingua franca for nordboere. Spesielt viktig er det å få unge nordboere til å benytte et av de skandinaviske språkene og ulike strategier for å gjøre seg forstått, i stedet for å benytte engelsk. Engelsk bør med andre ord ikke få bli en trussel mot det nordiske språksamfunnet, men heller et godt språklig supplement for den enkelte i kontakt med verden for øvrig.

Grannespråksundervisning

Inger Aas (2000) gjennomførte i 1999 en større undersøkelse om grannespråksmnet i norsk, dansk og svensk grunnskole. Formålet med undersøkelsen var å se på sider ved skandinaviske læreres holdninger til grannespråksundervisning og aktuell praksis på området (op.cit., s. 33). Aas (op.cit., s.161) tar i sin undersøkelse utgangspunkt i 1990-tallets læreplaner og skriver i sin hovedfagsavhandling om grannespråksundervisningens plass i de praktiserte læreplanene i norsk, svensk og dansk:

Men en ting er den offisielle planen, noe annet er den skjulte planen, dvs. hvordan læreplanen praktiseres. Her spiller lærernes holdninger om hva de anser som viktig og hensiktsmessig i morsmålsfaget stor rolle. Tidligere undersøkelser har vist at mye kan tyde på at grannespråksundervisninga er et stebarn eller en salderingspost.

Ved siden av å ha funnet belegg i tidligere undersøkelser for at grannespråksundervisning har vært et stebarn eller en salderingspost i skolen, antyder hun altså at det kan være en skjult plan, og ikke den offisielle, som ligger til grunn for undervisningen. I formuleringen "skjult plan" legger Aas "hvordan læreplanen praktiseres", og hun knytter dette igjen opp mot lærernes holdninger og i hvilken grad de definerer ulike emner i morsmålsfaget som viktige og hensiktsmessige. Inger Aas konkluderer med at sammenlignet med tidligere undersø-

kelser, så gir ikke hennes undersøkelse grunnlag for å si at aktiviteten på området har forverret seg de 10-20 siste årene. Jeg tolker det slik at hun heller ikke har funnet grunnlag for å si at aktiviteten har økt i perioden.

Faglig bakgrunn, formål og aktualitet

Både Delsing og Lundin Åkessons forskningsrapport *Håller språket ihop Norden?* (2005) og undersøkelsen til Inger Aas (2000) er en del av den faglige bakgrunnen for valg av tema til avhandlingen som denne artikkelen er basert på. Hovedformålet med avhandlingen er å få innsikt i læreres holdninger til emner knyttet opp mot det nordiske språkfelleskapet og grannespråk og praksis i grannespråksundervisning i norskfaget i videregående skole på studieforberevende nivå etter innføringen av Kunnskapsløftet og ny læreplan i norsk, sett i forhold til da 1990-tallets læreplaner lå til grunn for undervisningen (Østlie 2009, s. 23). Avhandlingens tittel og formulerte problemstilling er *Det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole. Illusjon eller realitet?* (op.cit.).

Undersøkelsen knyttet til avhandlingen ble gjennomført skoleåret 2008/2009, samme år som Kunnskapsløftet ble gjennomført på tredje og siste trinn i videregående opplæring (Holter 2006). Elever som begynte sin videregående skolegang høsten 2006, skulle våren 2009 ha obligatorisk eksamen i norsk hovedmål som de første etter innføring av ny læreplan i norsk (Læreplan i norsk). Med tanke på aktualitet anser jeg det for å være et svært gunstig tidspunkt. Men med bakgrunn i at det kan ta tid før nye læreplaner fører til endret praksis, må jeg også ta høyde for at noe av det undersøkelsen viser, kan være resultat av at ny praksis ennå ikke har fått fotfeste, eller at lærere og elever ennå ikke har klart å ta i bruk nye metoder og nødvendige hjelpemidler.

Det nordiske i ny læreplan i norsk

I ny læreplan i norsk (*Læreplan i norsk*) kommer det nordiske inn allerede under hva elevene skal kunne etter 4. årstrinn, der elevene skal forstå noe svensk og dansk tale. Etter 7. årstrinn skal elevene ha møtt danske og svenske tekster. Etter 10. årstrinn skal elevene ha blitt mer fortrolige med svensk og dansk talespråk og forholde seg til svenske og danske tekster på en mer avansert måte. Fastsatte kompetansemål for videregående opplæring sier at elevene etter de ulike trinnene "skal kunne":

Etter Vg1 – studieforbereidende utdanningsprogram og Vg2 – yrkesfaglige utdanningsprogram:

- gjøre rede for likheter og forskjeller mellom de nordiske språkene og mellom norrønt og moderne norsk
- forklare grammatiske særtrekk ved norsk språk, sammenlignet med andre språk

Etter Vg2 – studieforbereidende utdanningsprogram:

- gjøre rede for et utvalg nordiske tekster i oversettelse og i original
- vurdere språklige nyanser ved oversettelser fra andre språk som eleven mestrer

Etter Vg3 – studieforbereidende utdanningsprogram

- beskrive og sammenligne de nordiske lands språksituasjon og språkpolitikk

For påbygging til generell studiekompetanse for yrkesfaglige utdanningsprogram gjelder de samme kompetansemål som etter Vg2 og Vg3 for studieforbereidende utdanningsprogram (*Læreplan i norsk*).

Første gang “dansk og svensk” er erstattet med “nordisk” er etter Vg1 studieforbereidende utdanningsprogram og Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram. For yrkesfaglige utdanningsprogram betyr det en utvikling fra at det i læreplan i norsk for R94 (*Læreplan i norsk R94*) står at “[i] nokon grad kan ein også trekkje inn tekstar frå andre nordiske land og frå verdslitteraturen”, til at elevene nå skal kunne “gjøre rede for likheter og forskjeller mellom de nordiske språkene” og “forklare grammatiske særtrekk ved norsk språk, sammenlignet med andre språk”. Etter Vg2 og Vg3 studieforbereidende utdanningsprogram skal elevene nå, i tillegg til å ha kunnskaper om andre nordiske språk, kjenne til viktige forskjeller mellom språkene og ha lest nordiske tekster i oversettelse og original, også kunne “beskrive og sammenligne de nordiske lands språksituasjon og språkpolitikk”. Altså åpner ikke planen bare for å studere grammatiske særtrekk ved norsk sammenlignet med andre språk (Knudsen 2007, s. 181), men den sier også at den norske språksituasjonen og språkpolitikken i Norge skal belyses gjennom å sammenligne den med forholdene ellers i Norden (Bakken 2008, s. 25).

Det nordiske perspektivet i ny læreplan i norsk (*Læreplan i norsk*) er styrket. Umiddelbart er det enklest å se styrkingen i kompetansemålene fastsatt for første trinn i videregående opplæring, men det ligger også en styrking i at elevene nå får møte dansk og svensk på et tidligere tidspunkt i opplæringen enn før. Det igjen kan innebære at elevene har bedre grunnkunnskaper i og er mer åpne for grannespråksemnet den dagen de starter sin videregående opplæring. Det er

også verdt å merke seg at metodiske føringer som for eksempel at valgte sjangre i undervisningen skal være eventyr, sagn, ordtak, spenning og fantasi, er fjernet. Heller ikke forslag til at elevene bør benytte datanett i kommunikasjon med elever i andre nordiske land er med (*Læreplan i norsk R94*). Metodefrihet, mindre detaljnivå på innholdssiden og at det skal være ulike veier til målet, betyr kanskje ikke bare at det må utarbeides lokale læreplaner med konkretisering av innhold og metode (Eide 2006, s. 8), for mange lærere og elever kan det også bety en styrking av det nordiske perspektivet i undervisningen. Grannespråksundervisning handler ikke bare om hva som står i læreplaner, men også om holdninger og undervisningspraksis. Mindre detaljstyring kan også bety at det åpnes for bruk av metoder og læremidler som igjen kan medføre at undervisningen oppleves som mer meningsfylt og lystbetont for både elever og lærere (Dalsgaard 1988, s. 90).

Det nordiske perspektivet i læremidler før og etter Kunnskapsløftet

I tidligere forskning har lærere gitt uttrykk for at de ikke er fornøyd med utvalg av og tilgjengelighet til undervisningsmateriell i grannespråksundervisningen. Lærebøkene har vært basis, men utvalget av grannespråkstekster i disse har vært heller dårlig. De aller fleste lærerne har videre valgt å benytte skjønnlitterære tekster fremfor for eksempel aviser, film og cd, og få har hentet stoff fra Internett (Aas 2000, s. 78–88). At de unge trenger å tilegne seg reseptiv kompetanse i form av lytteforståelse, gjør det viktig å øke tilgangen til og bruk av læremidler som gjør det mulig for elevene å lytte til tekster på andre nordiske språk. På grunn av økte lydlig avstander gjelder dette for norske ungdommer først og fremst dansk.

En studie av Det Norske Samlagets læreverk *Tema* for studieforberedende utdanningsprogram før og nå viser at det nordiske er vektlagt i større grad i studiedelen av lærebøkene etter enn før reform og ny læreplan i norsk (*Læreplan i norsk*), spesielt gjelder dette første og siste trinn i opplæringen. Utvalget av grannespråkstekster synes å være stort sett likt. I cd knyttet til Det Norske Samlagets norskverk for yrkesfaglige studieretninger, *Signatur: 3. Norsk for 10-timarskurset – allmennfagleg påbygging* (2002) og *Signatur 3. Norsk påbygging yrkesfag* (2008), utgitt før og etter innføring av ny læreplan, er tendensen at nordiske tekster på originalspråket ikke lenger er prioritert i samme grad. Med andre ord må den enkelte lærer og elevene selv søke å finne lydmateriale for å kunne lytte til tekster på originalspråkene til våre nordiske naboer.

Den digitale læringsressursen NDLA, Nasjonal digital læringsarena, behandler emner knyttet til det nordiske språkfelleskap og grannespråk på flere ulike måter. Under kapitlet “Norsk i møte med nabospråkene” i *Miniexperten* blir et utdrag av Astrid Lindgrens *Pippi Langstrømpe* lest på dansk, svensk, finlands-svensk, finsk, islandsk, færøysk og norsk, det vises en filmsnutt der islandske Anna Kristjánsdóttir forteller om det islandske språket, og en film der Arne Torp fremfører foredraget *Forstår vi hverandre i Norden?* Det er videre mulig å arbeide med både enkle og mer avanserte oppgaver og finne lenker til relevante og interessante ressursider.

Hva viser undersøkelsen?

Det ble i forbindelse med avhandlingens undersøkelse valgt kvantitativ metode og postal spørreundersøkelse med papirbasert og hovedsakelig prekodet spørreskjema. Utvalget består av lærere fra videregående skoler som underviser i norskfaget på studieforberedende nivå i alle deler av landet. Fordi flere av respondentene underviser i flere basisgrupper skaffer svarskjemaene fra de 116 respondentene innsikt i til sammen 175 basisgrupper på ulike nivåer.

Aktivitet

Vektlegging av fagområdet i undervisningen måles fremfor alt i aktivitet. I avhandlingen belyses aktivitet også med utgangspunkt i nivå fordi det i ny læreplan i norsk er fastsatt kompetansemål som sier hva elevene i videregående skole skal kunne etter ulike nivåer. Aktiviteten måles deretter i antall timer brukt eller tenkt brukt på emner innenfor området på de ulike nivåene i videregående skole. Totalt sett viser undersøkelsen at i 2,3 % (4) av basisgruppene benyttes “over 12 timer” på emner knyttet opp mot det nordiske språkfelleskap og grannespråk inneværende skoleår, i 18,3 % (32) benyttes “7–12 timer”, i 53,1 % (93) benyttes “3–6 timer” og i 26,3 % (46) benyttes “0–2 timer” (jf. tabell 1). Oversikten i tabell 1 viser også at det er forholdsvis lik aktivitet på nivåene Vg1 og Vg3 studieforberedende utdanningsprogram. Det kan bety at lærerne, tre år etter innføring av ny læreplan i norsk (*Læreplan i norsk*), er bevisst at det nordiske perspektivet er styrket på Vg1 studieforberedende utdanningsprogram (Østlie 2009, s. 98–99).

Tabell 1 Oversikt aktivitet – alle nivåer. Totalt.

Aktivitet	Nivå	Vg1 st %	Vg2 st %	Vg3 st %	Vg3 yf %	Totalt %
Over 12		2,2	0	1,6	9,1	2,3
7-12		21,7	16,3	15,6	22,7	18,3
3-6		50,0	44,2	60,9	54,5	53,1
0-2		26,1	39,5	21,9	13,6	26,3

Aktivitet og bakgrunnsvariablene alder, ansiennitet og kjønn

Lærere i aldersgruppen 40–59 år er mest aktive, mens de mellom 60 og 69 år er minst aktive. Blant de yngre lærerne er aktiviteten varierende. Studien av aktivitet og bakgrunnsvariablene alder, ansiennitet og kjønn viser videre at lærere med ansiennitet på 11–20 år er mest aktive, fulgt av lærere med ansiennitet på 21–30 år. Til sist fremkommer det at kvinnelige lærere er mer aktive enn mannlige på alle nivåer bortsett fra på Vg3 studieforbereende utdanningsprogram, hvor det er lite forskjell (op.cit., s. 100–108). Kjønnsforskjellene kommer spesielt til syne på Vg2-nivå, noe som kan forklares ved at et av kompetansemålene i ny læreplan (*Læreplan i norsk*) sier at etter Vg2 studieforbereende utdanningsprogram skal elevene kunne “gjøre rede for et utvalg nordiske tekster i oversettelse og i original” (op.cit., s. 62) og det faktum at kvinnelige lærere i større grad enn mannlige leser grannespråklitteratur på fritiden (op.cit., s. 135).

Aktivitet og egenopplevelse som kan si noe om holdninger og undervisningspraksis

Tidligere forskning viser at lærernes holdninger og undervisningspraksis kan være påvirket av egne opplevelser knyttet til grannespråksundervisning (op.cit., s. 109). I min undersøkelse er begrepet undervisningspraksis i første rekke knyttet opp mot aktivitet, og jeg undersøker egne opplevelser som for eksempel lærernes syn på grannespråksundervisningen de fikk i egen studietid, syn på vektlegging av det nordiske perspektivet i ny læreplan i norsk, kursdeltagelse og egen lesing av grannespråklitteratur.

Når det gjelder sammenhengen mellom aktivitet og syn på grannespråksundervisning i egen studietid, er det en svak tendens til at de som er tilfreds med egen studietid, er noe mer aktive enn lærere som ikke er fornøyd. Spesielt kom-

mer dette til uttrykk på nivåene Vg1 og Vg3 (op.cit., s. 114). Undersøkelsen viser også at lærere som ikke er tilfreds med grannespråksundervisningen de fikk i egen studietid, i langt større grad føler faglig usikkerhet i egen undervisningspraksis enn lærere som gir uttrykk for at de er fornøyd (op.cit., s. 111). Funnet er i samsvar med tidligere forskning, og sammenhengen er signifikant (jf. tabell 2).

Tabell 2 Sammenheng mellom syn på grannespråksundervisning i egen studietid og egen faglig usikkerhet. Totalt.

		Hva synes du om grannespråksundervisningen du selv fikk i din egen studietid?			Total
		God	Akseptabel	Dårlig	
Er egen faglig usikkerhet problematisk i grannespråksundervisningen?	Ja	0 0,0%	10 15,9%	8 26,7%	18 15,7%
	Nei	22 100,0%	53 84,1%	22 73,3%	97 84,3%
Total		22 100,0%	63 100,0%	30 100,0%	115 100,0%

Signifikanstest: $p=0,009$

Pearsons r-verdi: $-0,241^{**}$

Forholdsvis få lærere oppgir å ha vært på kurs, men undersøkelsen viser likevel at kvinnelige lærere i større grad enn mannlige lærere har deltatt på kurs i forbindelse med innføring av ny læreplan. Det fremkommer også at kurs direkte knyttet mot endringer i ny læreplan i større grad fører til økt aktivitet enn kurs i andre sammenhenger (op.cit., s. 126).

En av åtte lærere mener det nordiske perspektivet er vektlagt i for stor grad i ny læreplan i norsk, det er noen flere enn antallet som mener at omfanget er for lite. På nivåene Vg1 og Vg3 er det en sammenheng som tilsier at lærere som synes omfanget er for stort, er mindre aktive enn de som synes omfanget er for lite. For Vg1 er også sammenhengen signifikant (jf. tabell 3), mens på Vg2 viser funn at lærernes syn på omfang er av liten eller ingen betydning for aktivitet (op.cit., s. 119).

Tabell 3 Sammenheng mellom syn på omfanget av det nordiske perspektivet i ny læreplan og aktivitet Vg1 studieforberedende utdanningsprogram

		Hvor mange skoletimer bruker du inneværende skoleår på emnet på nivå Vg1st?				Total
		Over 12 timer	7-12 timer	3-6 timer	0-2 timer	
Hva synes du om omfanget det nordiske perspektivet har fått i ny læreplan?	For liten plass	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	For liten plass	2,26%	21,1%	52,6%	23,7%	100,0%
	For liten plass	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%
Total		2,2%	21,7%	50,0%	26,1%	100,0%

Signifikanstest: $p=0,018$

Pearsons r-verdi: 0,347*

Kvinnelige og eldre lærere er de ivrigste leserne av grannespråklitteratur på fritiden. Samlet for alle nivåene viser undersøkelsen at alle lærere som svarer "over 12 timer", også svarer at de leser grannespråklitteratur på fritiden. På Vg3-nivå er det også få lærere som leser på fritiden, som oppgir at de benytter "0-2 timer" inneværende skoleår på emner som kan knyttes til det nordiske språkfellesskap og grannespråk, men ellers er sammenheng mellom lærernes fritidslesing og aktivitet ikke så entydig her som i undersøkelsen til Inger Aas (op.cit., s. 135).

Er grannespråksundervisning problematisk?

Omtrent 45 % av lærerne i videregående skole opplever grannespråksundervisningen som problematisk, og lærerne rangerer problemområdene slik (op.cit., s. 184):

1. mangel på tid
2. manglende/uklar målsetting
3. manglende interesse hos elevene
4. egen faglig usikkerhet

5. mangel på materiell
6. manglende interesse hos lærer

Kun 11 av de 116 respondentene i undersøkelsen opplever mangel på undervisningsmateriell som problematisk, og det er først og fremst de minst aktive lærerne som opplever mangel på materiell som et problem (op.cit., s. 172).

Bruk av undervisningsmateriell

Lærebøker er det dominerende læremiddel i grannespråksundervisning i videregående skole. Totalt henter over 90 % av lærerne materiell i lærebøker, halvparten i skjønnlitteratur, i overkant av 15 % i aviser, og over 70 % benytter digitale læringsressurser. Tendensen er videre at lærerne velger å benytte Internett fremfor andre digitale læringsressurser, og totalt sett vurderer lærerne behandlingen av grannespråksemner i lærebøker og på Internett til mellom “bra” og “ganske bra”. De er også langt mer fornøyd med tilgangen til læringsressurser på Internett enn med andre digitale læringsressurser. Til sist viser denne delen av undersøkelsen at lærere som henter materiell til undervisningen i aviser, digitale læringsressurser, film/video og på Internett, er mer aktive enn lærere som ikke gjør det (op.cit., s. 185). Sammenhengen mellom aktivitet og bruk av Internett på Vg1 er også signifikant (jf. tabell 4).

Tabell 4 Sammenheng mellom aktivitet og bruk av Internett i undervisningen Vg1 studieforberedende utdanningsprogram

		Hvor mange skoletimer bruker du inneværende skoleår på emnet på nivå Vg1st?				Total
		Over 12 timer	7-12 timer	3-6 timer	0-2 timer	
Benytter du internett i grannespråksundervisningen?	Ja	1 3,6%	9 32,1%	15 53,6%	3 10,7%	28 100,0%
	Nei	0 ,0%	1 5,6%	8 44,4%	9 50,0%	18 100,0%
Total		1 2,2%	10 21,7%	23 50,0%	12 26,1%	46 100,0%

Signifikanstest: $p=0,001$

Pearsons r-verdi: 0,474**

Illusjon eller realitet?

Det nordiske perspektivet er styrket i kompetansemål fastsatt for videregående skole i ny læreplan i norsk (*Læreplan i norsk*). I undervisningen kan også metodefrihet, mindre detaljnivå på innholdssiden og det at det skal være ulike veier til målet, bety en styrking. Studien av Det Norske Samlagets læreverk *Tema* for studieforberedende utdanningsprogram viser videre at det nordiske er vektlagt i større grad i studiedelen av læreverket etter reformen. Utvalget av grannespråkstekster synes riktig nok å være stort sett likt, og i cd-er er tendensen at nordiske tekster på originalspråket ikke lenger er prioritert i samme grad, men på den annen side er det naturlig å tro at materiell som var tilgjengelig på Internett da 1990 -tallets læreplaner lå til grunn for undervisningen, ikke var så gjennomtenkt og bearbeidet som det lærerne kan finne i dag.

Vektlegging av et fagområde i undervisning måles fremfor alt i aktivitet. Hva undersøkelsen her forteller om aktivitet, er derfor av avgjørende betydning også når jeg skal forsøke å svare på om det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole. Funn i undersøkelsen tilsier lavere aktivitet enn anbefalt i for eksempel forslag til årsplaner på alle nivåer, og det er overraskende mange som oppgir at de benytter "0–2 timer". Forskning viser at det kan ta tid før reform og ny læreplan fører til endret praksis (Monsen 1998, sitert i NOU 16 2003 : 162). Det gjør det lettere å finne mulige forklaringer til lav aktivitet blant lærere på Vg3 enn på de lavere nivåene. Kunnskapsløftet ble gjennomført på Vg3 høsten 2008, og årsaken til lav aktivitet kan være at lærerne ennå ikke helt har klart å omstille seg til ny plan, og at svarene fra lærerne bærer noe preg av vanetenking. Jeg ser heller ikke bort fra at forklaringen kan være at lærerne enda ikke definerer fagområdet som viktig å vektlegge før eksamen.

Johannes Dalsgaards holdningsundersøkelse fra 1987 viser at ingen lærere som underviser på linjer som er 3-årige, svarer at de "aldri" behandler de nordiske grannespråkene i undervisningen. I de to svenske kommunene som er representert, svarer henholdsvis 38 % og 48 % at de behandler emnet "en gang" i løpet av skoleåret, og henholdsvis 48 % og 21 % svarer "noen ganger". Et fåtall lærere svarer at de ofte kommer tilbake til emnet i undervisningen (Dalsgaard 1988 : 96). Undersøkelsen til Inger Aas (2000 : 36) viser at 32 % av de norske lærerne behandler de skandinaviske grannespråkene i undervisningen "flere ganger" i løpet av et skoleår, 63 % behandler emnet "1–2 ganger", og 5 % svarer "aldri" (op.cit.: 41). Her behandles aktivitet med utgangspunkt i nivå, og jeg spør ikke etter hyppighet, men antall timer. Det gjør direkte sammenligning med undersøkelsene til Dalsgaard (1988) og Aas (2000) vanskelig, men det er mulig å se tendenser. Undersøkelsen her viser at de aller fleste lærerne svarer "3–6 timer", et svaralternativ som forteller at emnet tas opp to til tre ganger i

året, men at det ikke benyttes mange timer hver gang. I til sammen 20,6 % av basisgruppene benyttes over syv timer i året, noe som kan sidestilles med “flere ganger i året”. En av fire svarer “0–2 timer”, det kan forstås som “en gang i året” eller “aldri”. Sett i forhold til Dalsgaards (1988) undersøkelse er tendensen derfor at i videregående skole er norske lærere noe mer aktive i dag enn svenske kolleger var på 1980-tallet. I og med at andelen som svarer “0–2 timer” er såpass høy, og andelen som svarer “7–12 timer” eller “over 12 timer” er forholdsvis lav, er det sett i forhold til undersøkelsen til Inger Aas (2000) ikke grunnlag for å si at aktiviteten på området har økt siden 1990-tallets læreplaner lå til grunn for undervisningen. Denne undersøkelsen verifiserer dermed heller ikke funn i undersøkelsen til Evert Ullstad i 1965, hvor datamaterialet er hentet fra både grunnskole og gymnas, og viser at grannespråksundervisning har en noe sterkere posisjon på gymnasnivå enn på grunnskolenivå (Nordisk prosjekt 1975 : 6, sitert av Aas 2000 : 20).

Svaret på problemstillingen blir dermed at tre år etter innføringen av Kunnskapsløftet og ny læreplan i norsk (*Læreplan i norsk*) kan det se ut som om det er en illusjon at det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole. Grunnlaget for styrking er riktig nok lagt gjennom reformen Kunnskapsløftet, med ny læreplan og utvikling av nye læremidler, men aktiviteten er fremdeles for lav til at vi kan si at det nordiske perspektivet er styrket. Det må imidlertid understrekes at det her er vanskelig å trekke sikre konklusjoner om aktivitet både fordi det er såpass kort tid siden innføring av ny læreplan og det foreligger lite forskning og sammenligningsgrunnlag på området fra tidligere.

Litteratur

Andresen, Øyvind, Åse Lill Kimestad, Sigrun Wergeland og Eyvind Aas, 2002:

Signatur: 3. Norsk for 10-timarskurset – allmennfagleg påbygging – CD.

Oslo: Det Norske Samlaget

Andresen, Øyvind, Ingvild Holen, Åse Lill Kimestad, Unn Liestøl Larsen og

Sigrun Wergeland, 2008: *Signatur 3. Norsk påbygging yrkesfag* – cd. Oslo:

Det Norske Samlaget

Bakken, Jonas, 2008: Framveksten av det flerkulturelle norskfaget. *Norsklæreren* 32/ 2, s. 16-25

Dalsgaard, Johannes, 1988: Hvem kan sejle foruden vind? Om lærerattituder til nabosprogs-undervisning og synspunkter på nabosprogpædagogik. I:

Nordisk språksekretariats rapporter 10. *Ny giv i grannespråksundervisningen*, s. 82-101. Oslo

Delsing, Lars-Olof & Katarina Lundin Åkesson, 2005: *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. TemaNord 2005:573. Nordisk Ministerråd, Köpenhamn. Internettutgave: <http://www.norden.org/pub/kultur/kultur/sk/TN2005573.pdf>

Eide, Ove, 2006: Frå kanon til literacy? *Norsklæreren* 30/2, s. 6-13

Holter, Anne Sofie (red.), 2006: *Slik blir Kunnskapsløftet innført*. Internettutgave: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/andre/Kunnskapsloftet/Slik-bli-Kunnskapsloftet-innført-red-art.html?id=87156>. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Jansson, Benthe Kolberg, Jan K. Hognestad, Jannik Krogh og Per Arne Michelsen, 2001: *Tema 1. Norsk for grunnkurset. Lærebok og tekstsamling*. Oslo: Det Norske Samlaget

Jansson, Benthe Kolberg, Kristian E. Kristoffersen, Jannik Krogh og Per Arne Michelsen, 2002: *Tema 2. Norsk for VK 1. Lærebok og tekstsamling*. Oslo: Det Norske Samlaget

Jansson, Benthe Kolberg, Kristian E. Kristoffersen, Jannik Krogh og Per Arne Michelsen, 2003: *Tema 3. Norsk for VK 2. Lærebok og tekstsamling*. Oslo: Det Norske Samlaget

Jansson, Benthe Kolberg, Jan K. Hognestad, Kristian E. Kristoffersen, Jannik Krogh og Per Arne Michelsen, 2006: *Tema VG1. Norsk språk og litteratur + cd + forslag til årsplan*. Oslo: Det Norske Samlaget

Jansson, Benthe Kolberg, Kristian E. Kristoffersen, Jannik Krogh og Per Arne Michelsen, 2007: *Tema VG2. Norsk språk og litteratur + cd + forslag til årsplan*. Oslo: Det Norske Samlaget

Jansson, Benthe Kolberg, Kristian E. Kristoffersen, Jannik Krogh og Per Arne Michelsen., 2008: *Tema VG3. Norsk språk og litteratur + cd + forslag til årsplan*. Oslo: Det Norske Samlaget

Knudsen, Geir, 2007: Forpliktet på nasjonen, åpen for verden. Norskfaget i kunnskapsløftet. I: Mikkelsen, Rolf og Henrik Fladmoe (red.): *Lektor – adjunkt – lærer. Innføringsbok i praktisk-pedagogisk utdanning*, s. 171-189. Oslo: Universitetsforlaget

- Læreplan i norsk R-94*. Internettutgave: http://www.udir.no/upload/larerplaner/Felles%20allmenne%20fag/lareplan_norsk.rtf [Oslo: Utdanningsdirektoratet]
- Læreplan i norsk*. S.a. Internettutgave: http://www.udir.no/upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/Grunnskole_og_gjennomgaende/Lareplan_norsk_endret_240807.rtf [Oslo: Utdanningsdirektoratet]
- Monsen, Lars, 1998: *Evaluering av Reform 94 – innholdsreformen – fra måldokument til klasseromspraksis*. Forskningsrapport nr. 42/1998. Lillehammer: Høgskolen i Lillehammer
- Norsk digital læringsarena. Internettutgave: <http://ndla.no/nb/node/27>
- Nordisk prosjekt, 1975: *En undersøkning av grannespråksundervisningen i byene Esbjerg, Eskilstuna og Stavanger*
- NOU 16, 2003: *I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Internettutgave: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/NOUer/2003/NOU-2003-16.html?id=147077>
- Wiggen, Geirr, 1998: Det nordiske språkfelleskapet: språksosiologiske vilkår og framtidsutsikter. I: Løland, Ståle m.fl. (red.): *Språk i Norden. Årsskrift for Nordisk språkråd og språknemdene i Norden*, 1998, s.120–164. Oslo: Novus forlag
- Østlie, Mette Kristin, 2009: *Det nordiske perspektivet er styrket i norskfaget i videregående skole. Illusjon eller realitet?* Masteravhandling i nordiskdidaktikk. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. Internettutgave: <http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=96716>
- Aas, Inger, 2000: *Grannespråksundervisning – har vi det da? Grannespråksundervisning i dansk, norsk og svensk grunnskole: aktuell praksis og lærerholdninger*. Hovedfagsavhandling i nordisk språk og litteratur. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap

Summary

The thesis this article is based on shows that the Nordic languages perspective is stronger in the new curriculum for Norwegian studies, that Nordic languages are emphasized and represented more in the textbooks used, that many more teachers use the Internet in their teaching now than before the latest school reform, “Kunnskapsløftet”, and the new curriculum for Norwegian studies. The

study also shows that more than half of the teachers in upper secondary schools use 3–6 hours per school year to teach their pupils the languages of their Northern neighbours, that 45% of them feel that this teaching is problematic and that the lack of time set aside for this purpose represents the largest problem. The study concludes that it seems to be an illusion that the emphasis on Nordic languages has been strengthened in the subject, Norwegian language in upper secondary education. The foundation for the strengthening of the teaching of Nordic languages has been laid, but the actual in-put of activity is too low to conclude that the emphasis on the Nordic languages has been strengthened.